

Đề bài

Phân tích, bình luận
về nghệ thuật biểu
hiện nội tâm của
nhân vật họa sĩ trong
truyện ngắn

Bức tranh

của nhà văn
Nguyễn Minh Châu.

Bài làm

Nếu ở *Dấu chân người lính*, Nguyễn Minh Châu đã cố gắng dựng lại cái không khí dữ dội của chiến tranh thì ở *Bức tranh* ông đã thể hiện một cách độc đáo cuộc đấu tranh nội tâm trong thâm lặng, hòa bình mà gay gắt, dai dẳng.

Nét độc đáo của tác giả đã đặt nhân vật đứng mấp mé trên ranh giới giữa cao thượng và thấp hèn. Có lúc muốn trốn chạy, có khi lại dám ngửa mặt lên nhìn khuôn mặt mình thật kĩ trong gương!

Truyện là *Bức tranh* nhưng có thể coi là một màn kịch đầy kịch tính. Các nhân vật không có tên nhưng rõ ràng, minh bạch, không thể nhầm lẫn. Hành động kịch khi thì diễn ra ở ngoài trời trong không gian rất rộng lớn, khi thì ở trong cửa hàng cắt tóc nhỏ hẹp. Xung đột gay gắt chủ yếu là lời độc thoại, đối thoại chỉ xảy ra trong tưởng tượng. Nội dung có thể tóm tắt như sau:

Một họa sĩ vào công tác ở Trường Sơn gặp anh bộ đội thiết tha nhờ vẽ hộ mình bức chân dung để gửi cho mẹ cái chính cái tin anh đã hi sinh vì trong chiến trường không có hiệu ảnh. Họa sĩ đã coi thường lời thỉnh cầu đầy tâm huyết đó.

Trớ trêu thay, khi họa sĩ được lệnh mang những tác phẩm của mình ra miền Bắc để tổ chức triển lãm ở nước ngoài thì người giúp đỡ mang hiện vật đó lại là anh bộ đội kia. Hơn nữa anh còn cứu anh khỏi bị nước cuốn đi khi qua con suối sâu.

Người họa sĩ hối hận vội vàng vẽ ngay cho anh bộ đội bức chân dung. Khi anh bộ đội phải chia tay đi làm nhiệm vụ mới, thì người họa sĩ hứa sẽ mang bức tranh đến tận nhà cho bà mẹ theo địa chỉ anh bộ đội ghi lại.

Nhưng rồi người họa sĩ đã quên lời hứa và bức chân dung của anh bộ đội trở thành bức ki họa đẹp nhất. Chân dung người chiến sĩ giải phóng. Nó được in ra nhiều bản.

Một sự trùng phạp đến với người họa sĩ lúc phát hiện ra người thợ cắt tóc, chính là anh bộ đội đã gặp nhau tám năm về trước... người đã thờ tranh và cứu anh thoát nạn trên đường đi ra miền Bắc. Anh bộ đội ấy là người mẫu.

Bức kí họa đưa người họa sĩ lên nấc thang danh vọng! Cái chua chát là anh thợ hót tóc làm như không hề quen biết người họa sĩ, còn người họa sĩ thì không dám công nhận mình là ai trước mắt anh bộ đội, vì vậy phải sống trong sự ân hận, dằn vặt kéo dài.

Viết *Bức tranh* nhà văn Nguyễn Minh Châu muốn đem đến cho người đọc xem cả hai con người. Đó là *Bức tranh* trên giấy nhưng cũng là bức tranh cuộc đời.

Có người cho rằng, tác giả rất ác để nhân vật họa sĩ ở giữa hai ranh giới: phía trước mặt và sau lưng. Ông không cho nhân vật lùi lại sau lưng như

một con người sống cạn tài ráo máng, không tình không nghĩa, quên hết dĩ vãng, chỉ sống với hiện tại, choáng ngợp với danh vọng và tiền tài; nhưng ông cũng không cho nhân vật họa sĩ tiến lên vượt qua ranh giới phía trước, nghĩa là có đủ can đảm bước qua cái thấp hèn, quỳ xuống trước mặt anh bộ đội hiện là thợ cắt tóc mà thú nhận tội lỗi của mình. Vì vậy người họa sĩ phải sống, giữa hai hàng rào chắn, nghĩa là còn chút ít lương tri nên đau đớn, dằn vặt, muốn chạy trốn nhưng không được, hàng ngày cứ phải sống đối diện với chính mình trong ân hận triền miên...

Mặt khác tác giả lại cũng để cho người cắt tóc không nói ra như một hành động giải tỏa nỗi u uất cho người họa sĩ. Sự im lặng của anh có thể hiểu theo hai nghĩa. Đó là sự khoan dung, độ lượng không cần nhắc lại một sự việc đã qua đi, dù đó là điều tồi tệ. Nhưng cũng có thể hiểu đây là sự trừng phạt ngầm ngầm bằng con mắt coi thường kẻ đã nuốt lời hứa, im lặng là khinh ghét.

Tác giả để câu chuyện trôi đi theo dòng suy nghĩ của người đọc, chỉ có người họa sĩ là nhận được một vài lời ám chỉ mang tính chất phê phán.

– Bà cụ lừa đi cũng vì anh nhà tôi. Ngày đó bỗng nhiên có tin anh nhà tôi hi sinh. Bà cụ đau ốm, anh ấy là con một. Bà cụ nhớ anh ấy, nhiều đêm cũng trở dậy đi lang thang, cứ khóc hoài.

Lời kể rất khách quan của người vợ bộ đội đã làm cho họa sĩ tự thú về sự tàn nhẫn của mình. *Nếu tôi là người tử tế ra thì bà cụ không bị lừa, không những thế mà tôi còn có thể làm cho bà cụ khỏe ra. Chính tôi đã làm cho bà mẹ anh trở thành mù lừa!*

– Ông trời sinh ra cũng lạ. Có người tốt vậy, có người đều càng lật lọng hết chỗ nói.

Phải chăng từ ngữ phê phán trên đây mà người họa sĩ tự bộc lộ hết mọi suy nghĩ về con người mình.

– Tạo hóa đã nặn ra muôn loài, mỗi loài bằng một thứ nhào bột nhão riêng khác nhau, xong rồi mọi thứ thừa một tí, đem gộp chung tất cả, để nặn ra anh?

Có lẽ thật thế, trong con người tôi đang sống lẫn lộn người tốt kẻ xấu, rồng phượng lẫn với rắn rết, thiên thần và ác quỷ.

Đó là cái gì mà tác giả còn để lại cho người họa sĩ. Không biết nên hoan nghênh hay trách cứ? Sao không cho con người này thêm một chút can đảm nữa để vượt lên sự yếu hèn, quỳ xuống trước mặt anh bộ đội mà nhận tội lỗi của mình? Nhưng nếu đi theo chiều hướng đó thì nhà văn Nguyễn Minh Châu với truyện *Bức tranh* sẽ không còn người đọc nhớ đến nữa. Và tầm vóc cái huấn con người sẽ nhẹ đi nhiều, vì đây là lối cảnh cáo những ai sống như họa sĩ trong hiện tại.